

ФОЛЬКЛОРИЗМ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА

У розвитку кожної національної культури особливо вагомою є роль уснопоетичної творчості народу. Вона, «як явище мистецтва, прилягає до літератури» [1, с. 58], генетично й контактено взаємодіє з «книжною» літературою як суміжною галуззю художньої словесності. Їх споріднюють чуттєво-образний людинознавчий характер, естетизація дійсності, провідні мотиви (любові до рідної землі й праці, волелюбності й боротьби, кохання тощо), визначальна роль творчої фантазії. Спільне й відмінне у бутті двох художніх систем, актуальний процес їх художньої взаємодії давно привернув тривку увагу науковців.

Проблема естетичної асиміляції новою літературою фольклорних джерел належить до числа знакових в осмисленні шляхів й особливостей літературного процесу, є однією з найбільш складних інтердисциплінарних проблем сучасної філологічної науки.

«Література українського фольклору» (Б. Грінченко) ще принаймні з кінця XVIII ст. привернула увагу дослідників – фольклористів і літературознавців. Особливо значим як у розбудові двосистемних зв'язків у художній практиці, так і у публікації та науковому вистудіюванні національного фольклорного масиву, виявив входження українських письменників у фольклорно-міфологічні світи інших народів світу, зокрема слов'янських, став період класичного романтизму.

Реалізм 60–70-х років XIX ст. мав видатні здобутки у галузі фольклористичної й етнографічної науки, до яких причетні провідні письменники післяшевченківської доби з Наддніпрянщини, в тому числі С. Руданський, А. Свидницький, І. Манжура, М. Старицький, і автори меншого літературного хисту, як П. Чубинський, М. Драгоманов – видатні дослідники фольклору, упорядники капітальних його видань.

Фольклоризм творчості письменника можна розглядати в кількох аспектах, на кількох рівнях: жанрово-типологічному, словниковому, стильовому, образному, фразеологічному, – в залежності від того, де цей зв'язок найяскравіше виражений. Існування такого зв'язку незаперечне, тому що кожен письменник народжується, формується та живе в соціумі, вбираючи вироблені суспільством традиції, зокрема й мовнохудожні.

Вищий ступінь взаємодії фольклору та літератури продемонстрували шістдесятники, серед яких важливе місце належить В. Стусові. Фольклоризм

його творчості полягає в розширенні змісту сталих сюжетів та образів, у нових формах вираження, у ставленні до уснопоетичної традиції, до поетичного словника народу як до основи художнього самовираження.

У творчому доробку В. Стуса немає есе, фольклористичних праць, роздумів на фольклорні теми. З епістолярної спадщини та літературознавчих праць дізнаємось про фольклористичні уподобання поета. Весь його поетичний доробок засвідчує глибоке сприйняття усної народної творчості. У поезії В. Стуса панує глибина і виваженість думки, оригінальна кристалізація образу сприяє зближенню діалога письменника з читачем [2, с. 210].

У передмові («Двоє слів читачеві») до першої збірки поезій «Зимові дерева» (Брюссель, 1970) В. Стус окреслює початок поетичної творчості: «Перші уроки поезії – мамині. Знала багато пісень і вміла дуже інтимно їх співати.» [3, с. 9].

Епістолярій поета – головне джерело пізнання проблеми творчості В. Стуса та уснопоетична творчість народу. У листах поета часто згадуються фольклорні видання 70–80-х років, оцінки українського фольклору та фольклористики. Здебільшого неочікувані висловлювання створюють загальну картину ставлення В. Стуса до проблеми взаємодії української літератури та фольклору. Не всі вони є об'єктивними та правильними, проте саме в них простежується мислення поета, вміння звертати увагу на найсуттєвіше в усній народній творчості.

Патріот рідної землі, В. Стус використовував у своїй поетичній системі фольклорні образи, інтерпретуючи їх по-своєму. Наприклад, вірш «Горить сосна...» був написаний на основі народної пісні. Він абсолютно відмінний від народної пісні, оскільки поет поглиблює розуміння причини трагедії дівчини Галі. Вона не просто покарана за свою легковажність та за те, що втекла з козаками. Бідолашна дівчина стає жертвою руйнівної сили, яка не бажає нікого жаліти на своєму шляху.

Деякі вірші В. Стуса за своїм емоційним забарвленням та ритмом нагадують народні плачі-голосіння. Страждання дружини, як чекає свого чоловіка, висланого на вірну погибель змальовано так: «У порожній кімнаті / біла, ніби стіна, / притомившись чекати, / спить самотня жона... / І росте голосіння / з-за соснових ослон. / Мій соколе обтятий, в ту гостину, де ти, / ні пройти, ні спитати, / ні дороги знайти...» [4, с. 362].

У народнопоетичному ключі написана поезія про сонні могили України. Поет відкидає замилювання цим не веселим символом. Поезія завершується висловленням надії на державне та духовне відродження України.

В. Стус проявляє себе як поет і в жанрі пісні. Захоплення поета музикою та піснею, вплинуло на його поетичну творчість. Він створює

оригінальні зразки Стусівської пісні з розлогими асоціативними рядами, серед яких час від часу з'являються народнопоетичні образи-символи весняних струмків, далеких світів, журби, лелеки, яблуневого цвіту, за якими поет тужить із своєї тюремної неволі.

В. Стус часто вводить у свої твори міфологеми, нав'язані давньою українською літературою, українським фольклором, творами Тараса Шевченка, Михайла Коцюбинського, Лесі Українки, та іншими українськими письменниками. У його віршах велика кількість міфологем з античної літератури та християнської міфології. В основному це образи Бога, Богородиці, Вельзевула, Венери, Ереба, Ірода, Лети, Марса, Музи, Пана-Господа, Парки, Стікса, Тиверіана, Фенікса, Харона, Христа та інші. З української міфології поет використовує образи Белеса, Мари, Перуна, Сварога, Ярила, дива, відьом, лісовика, мавки, потерчат, татя.

Поет вільно оперує багатством українського фольклору, засобами віршування, створюючи багато яскравих і неповторних поетичних асоціацій. Поетичний геній В. Стуса оригінальний, він нічого не запозичує, не повторює з раніше створеного і сказаного, але пропускає крізь призму свого світосприйняття найкоштовніші здобутки світової літератури та культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лотман Ю. Литература и мифы. В кн. : Мифы народов мира : энцикл. : в 2 т. Т. 2 / под ред. А. Токарева. Изд. 2-е. Москва : Большая российская энциклопедия, 2003. С. 58.
2. Стус В. Дорога болю : поезії. Київ : Рад. письм., 1990. 222 с.
3. Стус В. Зимові дерева. Брюссель : Література і мистецтво, 1970. 207 с.
4. Стус В. Час творчості / Dichtensezeit / Післямова Стуса Д. В. Київ : Дніпро, 2005. 704 с.

Дудник Н. В.
(м. Вінниця)

МОТИВ СТУСОВОГО «САМОМОБОЮНАПОВНЕННЯ» В ДИТЯЧІЙ КНИЗІ ТАНІ СТУС «ДЕ ОЙРА?»

«...бо жити – то не є долання меж,
а навикання і самособоюнаповнення...»
В. Стус

У цій доповіді за мету поставлено дослідити поетику дитячої книги Тані Стус «Де Ойра?» через мотив Стусового «самособоюнаповнення».